

Työ- ja elinkeinoministeriö
PL 32
00023 VALTIONEUVOSTO

Asia: Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sähkömarkkinalain, sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain ja Energiavirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Diaarinumero: VN/6621/2019

Suomen Omakotiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Suomen Omakotiliitto on maamme pientaloasukkaiden ja vapaa-ajan asunnon omistajien valtakunnallinen edunvalvonta- ja palvelujärjestö. **Omakotiliittoon kuuluu 250 vapaaehtoisvoimin toimivaa omakotiyhdistystä ja vapaa-ajan asukkaiden yhdistystä, joiden yhteenlaskettu jäsenmäärä on 74.000 jäsentä.** Omakotiliitto on maamme 1,1 miljoonan pienkiinteistön omistajien ja 2,7 miljoonan asukkaan asialla. Lisäksi liitto ajaa maamme lähes 500.000 vapaa-ajan asunnon omistajien etua.

Johdanto

Työ- ja elinkeinoministeriössä on valmistunut luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sähkömarkkinalain, sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain ja Energiavirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle maaliskuussa 2020.

Tausta

Sähkökatkojen asiakkaille aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi jakeluverkonhaltijoille asetettiin laissa tavoitteet sähkön toimitusvarmuuden parantamiseksi uudella sähkömarkkinalailla (588/2013), joka tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 2013. Toimitusvarmuustavoitteet muodostavat jakeluverkonhaltijoille verkon suunnittelu- ja mitoitusperusteen. Myös kantaverkolle ja suurjännitteisille jakeluverkoille asetettuja toimintavarmuuden vaatimuksia täsmennettiin.

Eräät sähkön ja maakaasun jakelijat ilmoittivat asiakkailleen talvella 2016 poikkeuksellisen suurista jakeluhintojen korotuksista. Erityisesti kahden jakeluyrityksen korotukset aiheuttivat laajan julkisen kohun ja suuren joukon valituksia kuluttajariitalautakuntaan ja kuluttaja-asiamiehelle.

Julkisen kohun seurauksena pääministeri Juha Sipilän hallitus esitti vuonna 2017 sähkönsiirron ja -jakelun hintojen korottamiselle 15 prosentin vuotuista korotuskattoa. Samassa esityksessä ehdotettiin sähkömarkkinalakiin lisäksi jakeluverkkojen toimitusvarmuusvaatimusten täytäntöönpanoajan pidentymisen saamista helpottavia uusia perusteita.

Tavoitteet

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman mukaan esitykseen lisätoimia sähkön siirtohintojen hillitsemiseksi. Sähkönsiirron kustannusselvityksen johtopäätösten mukaisesti toteutetaan alituoitojen tasausjakson pidentäminen. Tämän lisäksi kehitetään sähköverkon joustavuutta ja vaihtoehtoisia tapoja varmistaa sähkön toimitusvarmuus erityisesti haja-asutusalueilla. Sähkön jakelun toimitusvarmuusvaatimusten täytäntöönpanoaikaa jatkettaisiin pääsääntöisesti haja-asutusalueella toimiville jakeluverkonhaltijoille vuodesta 2028 vuoteen 2036.

Sähkömarkkinalakiin ja maakaasumarkkinalakiin lisättäisiin säännökset, jotka rajoittavat sähkön ja maakaasun siirron ja jakelun maksujen korotuksen 12 kuukauden pituisen tarkastelujakson aikana enintään 12,5 prosenttiin siirron tai jakelun verollisesta kokonaishinnasta. Korotuksen hyväksyttävää määrää arvioitaisiin tällöin pääsääntöisesti tyyppikäyttäjä- tai verkonkäyttäjryhmittäin.

Yleistä

Asiakkaiden sähkösiirtomaksut, verkkoyhtiöiden liikevaihto ja liikevoitto, annetut konserniavustukset sekä osingot ovat kasvaneet merkittävästi 2010-luvulla, mutta erityisesti vuoden 2015 jälkeen. Tämä on seurausta 2010-luvun alun myrskyjen ja sähkökatkosten jälkeen vuonna 2013 sähkömarkkinalakiin säädetyistä toimitusvarmuustavoitteista. Vuoden 2016 verkkoyhtiöiden suurten siirtomaksukorotusten ja asiakkaiden laajan ja kriittisen palautteen pohjalta hinnoitteluun säädettiin vuonna 2017 15 prosentin vuotuinen korotuskatto.

Omakotiliitto pitää nyt lausunnolla olevaa esitystä oikeasuuntaisena, mutta riittämättömänä. Liitto pitää tärkeänä, että sääntelyssä puututaan verkkoinvestointien kustannustehokkuuteen, sen valvontaan ja täytäntöönpanoaikaa jatketaan pääasiassa haja-asutusalueilla toimivien jakeluverkonhaltijoiden osalta.

Hallituksen esitysluonnoksessa toteuttamisvaihtoehdoissa (s. 25) todetaan: ”*Sähkösiirron ja -jakelun hintojen nousun hillitsemiseen voidaan ajatella lainsäädäntöteitse vaikuttavan periaatteessa kahdella vaihtoehdoisella tavalla: joko muuttamalla kohtuullisena pidettävän hinnoittelun määrittelytapaa siten, että siirron ja jakelun sallittu tuotto pienenee tai muuttamalla sähköverkkojen sääntelyä siten, että siirto- ja jakelupalvelun tuottamisen kustannustaso pienenee.*”

Siirtomaksuja tulee hillitä molemmilla keinoilla eikä vain pelkästään toisella. Nyt esitetyn verkkoinvestointien kustannustehokkuusvaatimuksen lisäksi sääntelyn tulee puuttua verkkoyhtiöiden sallittuun tuottoon, joka vuosina 2016 - 2019 on ollut keskimäärin 6,87 % (Energiavirasto). Sähköverkkoyhtiöiden noin 6 prosentin takuutuotto ei ole missään nimessä hyväksyttävä, kun muualla yhteiskunnassa korkotaso on nollassa tai jopa negatiivinen. Sääntelyyn tulee määrittää verkkoyhtiöiden ydintehtävä: sähkön toimittaminen asiakkaille eikä voiton tuottaminen pääomasijoittajille tai omistajatahoille. Omakotiliitto esittää, että myös hallituksen esitysluonnoksen toteuttamisvaihtoehtokohtaa tarkistetaan tältä osin.

Lisäksi Omakotiliitto edellyttää, että sähkö-/kaasualan monopoliyhtiöiden kohtuullisen tuoton käsite otetaan laajempaan käsittelyyn. On hyväksyttävää, että monopolitoimijakin voi periä investoinneista ja määrättyjen tehtävien hoitamisesta aiheutuvia kustannuksia asiakkailtaan. Yhteiskunta ja talous ovat kuitenkin muuttuneet merkittävästi sähkömarkkinoiden avautumisesta, jolloin verkkoyhtiöille haluttiin taata mm. omaisuuden suoja. Esimerkiksi monopoliasemassa olevien jakeluverkkoyhtiöiden taattu voitto, noin 6 prosenttia, on kohtuuttoman suuri nollakorkomaailmassa elävään ympäröivään yhteiskuntaan nähden.

Kolmantena keskeisenä keinona puuttua kalliisiin siirtomaksuihin ovat tasearvot. Professori Jarmo Partasen (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 43/2018) mukaan mm. verkkokomponenttien todelliset kustannukset ovat yli 20 prosenttia alhaisemmat verrattuna siihen, miten ne (laskennallinen käyttöarvo) voidaan jakeluverkkoyhtiöiden taseessa arvostaa. Näin ollen tosiasiallinen verkkoyhtiöiden tuotto ei ole em. 6 prosenttia vaan merkittävästi suurempi. Kun sähköverkkojen käyttöikä on keskimäärin 40 vuotta, mahdollistaa tämä huomattavien ylituottojen laskuttamisen asiakkailta. Kuluttajien näkökulmasta on erittäin kohtuutonta maksaa ilmasta. **Omakotiliitto vaatiikin, että komponenttien arvostuksen määrittelyyn puututaan välittömästi.**

Energiaviraston mukaan toimitusvarmuus on parantunut merkittävästi tehtyjen investointien perusteella. On hyvä, että toimitusvarmuusinvestointien täytäntöönpanoaikaa esitetään jatkettavaksi tässä hallituksen esitysluonnoksessa. **Omakotiliitto haluaa nostaa toimitusvarmuuden määrittelyyn nyt laajempaan käsitteilyyn.** Ovatko esimerkiksi aikarajat 6 ja 36 tuntia toimivat nyt, kun toimitusvarmuus on kehittynyt. Yhteiskuntamme on sähköriippuvainen ja sähköistyminen vain lisääntyy. Keskeistä on käydä laaja yhteiskunnallinen keskustelu toimitusvarmuuden tasosta.

Esityksen vaikutukset

Edellä esitetyt toimenpiteet (verkkoyhtiöiden sallittu tuotto, tasearvot ja toimitusvarmuuskäsitteen tarkastelu) ovat erittäin tärkeitä toteuttaa, koska esityksen vaikutustenarviointissa (s. 36) todetaan etteivät ne vaikuttaisi siirtohintojen tasoon (”Sähkön siirto- ja jakelumaksujen korottamista koskeva

rajoitus ei lähtökohtaisesti vaikuttaisi sähkönsiirron ja -jakelun hintatasoon valvontajakson mittaisella tarkasteluvälillä ja sääntelyjärjestelmän mukaisilla tasoitusjaksoilla tarkasteltuna”).

Lakiehdotukset

LAKI SÄHKÖMARKKINALAIN MUUTTAMISESTA

19 § Verkon kehittämisvelvollisuus

Omakotiliitto kannattaa vahvasti jakeluverkkoyhtiöille säädettävää verkkoinvestointien kustannustehokkuusvelvoitetta. Jakeluverkkoyhtiöiden nykyisten kehittämissuunnitelmien perusteella on havaittu, että eräät verkkoyhtiöt ovat investoineet vain maakaapelointiin kaikissa verkon osissa, vaikka missään ei näin edellytetä. Tämä on asiakkaille sekä yhteiskunnalle kaikkein kalleinta ja toisaalta verkkoyhtiöille kaikkein kannattavinta sekä tuottavinta. Lisäksi osa verkkoinvestoinneista on ennenaikaisia ja ehkä jopa turhia tuoden ylimääräisiä kustannuksia asiakkaille. Näin ollen **on erittäin perusteltua säätää verkkoyhtiöille investointien kustannustehokkuusvelvoite sekä osoittaa Energiavirastolle lisäresursseja valvontaan ja toimivalta määrätä jakeluverkkoyhtiö muuttamaan kehittämissuunnitelmaa tarvittaessa.**

26 a § Sähkönsiirron ja sähkönjakelun maksujen korottaminen

Sähkönsiirron ja sähkönjakelun maksujen ns. korotuskaton madaltaminen 15 prosentista 12,5 prosenttiin on oikea toimenpide, mutta riittämätön. Verkkoyhtiöt pystyvät kalenterivuositaisiin, aina 12 kuukauden jälkeen, nostamaan yhä uudelleen siirtomaksuja. Tämä tarkoittaa sähkölämmitteisessä omakotitalossa jopa satojen eurojen kertakorotusta. Korotuskatto tulee asettaa matalalle, noin 4 prosenttiin, että se tosiasiallisesti puuttuisi korkeisiin ja perättäisiin siirtomaksujen korotuksiin.

52 § Jakeluverkon kehittämissuunnitelma

Pykälän sääntelyn kehittäminen ja täydentäminen sisältämään verkkoinvestointien kustannustehokkuuden, älykkään sähköverkon elementtien (kulutusjousto, sähkövarastot, jakeluverkonhaltijan energiatehokkuustoimet ja muut resurssit) käytön ja erityisesti investointien kustannustehokkuuden vertailun ovat erittäin kannattavia. **Omakotiliitto pitää erittäin tärkeänä, että kehittämissuunnitelmia täydennetään ja että niitä voidaan tosiasiallisesti valvoa Energiaviraston toimesta.** Energiavirastolle tuleekin taata riittävät resurssit ja toimivalta keskeisiin valvontatehtäviin.

Omakotiliitto kannattaa vahvasti myös asiakkaiden kuulemista (pykälän 3 momentti). Osa asiakkaista on varautunut sähkökatkoksiin jo nyt itse (mm. aggregaatit, aurinkopaneelit ja vakuutukset). Yhteistyön ja dialogin rakentaminen sähkökäyttäjien kanssa parantaa sähkön toimitusvarmuutta ja investointien kustannustehokkuutta. Asiakkaiden kuulemisen tulee tosiasiallisesti vaikuttaa kehittämissuunnitelmiin.

Sääntely edellyttää, että verkkoyhtiöt laativat kehittämissuunnitelmat kahden vuoden välein. **Omakotiliitto pitää erittäin tärkeänä, että siirtymäsäännös** (119 pykälän 3 momentti) **velvoittaa verkkoyhtiöt tekemään uuden lain mukaiset kehittämissuunnitelmat jo 30.6.2021 mennessä, jotta korkeisiin siirtomaksuihin ja verkkoinvestointien kustannustehokkuuteen voidaan puuttua välittömästi.**

100 § Vakiokorvaus sähkönjakelun tai sähköntoimituksen keskeytymisen vuoksi

Pykälässä esitetään, että vakiokorvauksiin oikeuttavia aikarajoja lyhennettäisiin kompensaaiona sille, että toimitusvarmuuden täytäntöönpanoaikaa jatkettaisiin. Omakotiliitto pitää esitystä hyvänä. Tämä muutos tulisi kuitenkin voimaan vasta 1.1.2024.

119 § Jakeluverkon toimintavarmuutta koskeva siirtymäsäännös

Omakotiliitto kannattaa pykälässä esitettyä muutosta, jossa jakeluverkon toimitusvarmuustavoitteiden **täytäntöpanoaikaa jatkettaisiin niiden jakeluverkonhaltijoiden osalta, joiden keskijänniteverkon maakaapelointiaste on ollut vuoden 2018 lopussa enintään 60 prosenttia**. Samalla poikkeuslupamenettelystä luovuttaisiin. Tämän muutoksen seurauksena voitaisiin välttää ennenaikaiset verkkoinvestoinnit. Lisäksi teknologia ennättäisi kehittyä ennen täytäntöpanon takarajaa erityisesti älyverkkoteknologian ja muiden joustavien elementtien osalta. Tämä mahdollistaisi siten uusien ja kustannustehokkaampien ratkaisujen hyödyntämisen toimitusvarmuusinvestoinneissa.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan vielä, että ”*Ranta-alueet ja niillä oleva vapaa-ajanasutus ovat jakeluverkoille tyypillisesti vaikeimpien ja kalleimpien kohteiden joukossa toteuttaa ehdotetut toimitusvarmuustavoitteet. Tämän vuoksi välitavoitteesta ehdotetaan rajattavaksi ulkopuolelle vapaa-ajan asunnot. Näin verkonhaltija voisi tarkastella näillä alueilla toteutettavia toimenpiteitä tärkeysjärjestykseltään viimeisenä.*” Omakotiliiton mielestä on olennaista, että erityisesti näiden alueiden osalta jakeluverkkoyhtiöt tosiasiallisesti kuulevat ja keskustelevat alueen asiakkaiden, asukkaiden ja mökkiläisten kanssa vaihtoehtoisista kustannustehokkaista tavoista parantaa toimitusvarmuutta.

Omakotiliitto vastustaa pykälän esitystä, jonka mukaan 12,5 prosentin korotuskatto otettaisiin käyttöön vasta vuonna 2024 niiden yhtiöiden osalta, joille on kertynyt ns. alijäämää 31.12.2019 päättyneeltä valvontajaksolta. On kuitenkin huomioitava, että tällä valvontajaksolla tuottoaste on ollut erittäin korkea, yli 6 prosenttia, ja kuten aiemmin on todettu, verkkokomponentit ovat taseessa yliarvotettuja.

Liitto kannattaa vahvasti, että siirtymäsäännös (119 pykälän 3 momentti) velvoittaa verkkoyhtiöt tekemään uuden lain mukaiset kehittämissuunnitelmat jo 30.6.2021 mennessä, jotta korkeisiin siirtomaksuihin, verkkoinvestointien kustannustehokkuuteen, voidaan puuttua välittömästi.

LAKI SÄHKÖ- JA MAAKAASUMARKKINOIDEN VALVONNASTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

2 § Soveltamisala

Omakotiliitolla ei ole huomautettavaa.

12 § Vahvistuspäätöksen aineellisoikeudellinen perusta

Omakotiliitolla ei ole huomautettavaa.

14 § Energiaviraston päätös valvontajakson päätyttyä

Omakotiliitto vastustaa jyrkästi esitystä, jonka mukaan verkkoyhtiön ns. alituoton laskutuskautta pidennettäisiin 4 vuodesta 8 vuoteen. Lisäksi Energiavirastolla säilyisi edelleen mahdollisuus erityisestä syystä pidentää tasausjaksoa tuon 8 vuoden päälle vielä 4 lisävuodella. Näin ollen verkkoyhtiö pystyisi laskuttamaan alituottoa jopa 12 vuotta eteenpäin maksimoiden näin korkeimman mahdollisen voiton. Kuten aiemmin todettua, Energiaviraston valvonnan mukaan (Sähköverkkoliiketoiminnan kehitys, sähköverkon toimitusvarmuus ja valvonnan vaikuttavuus 2018, s. 14-15 ja 29-30) verkkoyhtiöiden liikevaihto, voitto ja konserniavustukset ovat kasvaneet merkittävästi erityisesti vuodesta 2015 alkaen. Alituoton tasausjakson pidennyksenä käytetty perustelu hintojen tasaisemmasta korottamisesta tavoittelee ensisijaisesti vain verkkoyhtiön voiton maksimointia

Alituotto on kuluttajansuojan kannalta hyvin epäselvä. Kiinteistökaupassa myyjällä on tiedonantovelvollisuus. Hänen tulee tuoda ostajan tietoon mm. kaikki kiinteistöön kohdistuvat rasitteet. **Alituoton kautta kotitaloudelle on muodostunut uusi rasite, siirtomaksuvelka verkkoyhtiölle.** Tämä siirtomaksuvelka ei tosiasiallisesti ole kuluttajan tiedossa, eikä se ilmene esimerkiksi laskusta. Karkeiden laskelmien perusteella 77 verkkoyhtiön osalta 20.000 kWh energiaa vuodessa kuluttavan pientalon siirtomaksuvelka on merkittävä, keskimäärin yli 1.400 € (8 vuoden valvontajaksolla). **Suurimmillaan summa on jopa useita tuhansia euroja.**

Omakotiliitto kyseenalaistaakin koko alituoton käsitteen. Miten yhtiö voi jälkikäteen muuttaa laskutusperustetta? Millään muulla markkinalla tämä ei ole mahdollista. **Omakotiliitto vaatii, että alituotto-käsite otetaan välittömästi uudelleentarkasteluun, eikä alituoton tasausjakson pidennystä tule missään tapauksessa hyväksyä.**

Lisäksi Omakotiliitto vastustaa jyrkästi sitä, että pykälää sovellettaisiin taantuvasti koskemaan myös 31. päivänä joulukuuta 2019 päättynyttä valvontajaksoa. Tämä mahdollistaisi räikeän ylituoton keräämisen.

16 § Seuraamusmaksu

Omakotiliitolla ei ole huomautettavaa.

30 § Energiaviraston tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus

Omakotiliitolla ei ole huomautettavaa.

LAKI ENERGIIVIRASTOSTA ANNETUN LAIN 1 §:N MUUTTAMISESTA

1 § Tehtävät

Omakotiliitto kannattaa esitystä.

kunnioittavasti
Suomen Omakotiliitto ry

Ari Rehnfors
puheenjohtaja

Kaija Savolainen
toiminnanjohtaja